

WALLESS viešųjų pirkimų ir PPP komanda parengė svarbiausių 2023 m. nagrinėtų viešųjų pirkimų bylų apžvalgą. Viešųjų pirkimų įstatymas nenustato visų viešųjų pirkimų taisyklių – jos yra formuojamos teismų praktikoje nagrinėjant viešųjų pirkimų bylas. Todėl viešųjų pirkimų bylose suformuota teismų praktika yra itin reikšminga kasdienėje tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų veikloje.

1

Pirkimo būdo pasirinkimas

Pirkimo sutarties sudarymas VPĮ tvarka. VPĮ nesuteikia teisės sudaryti sutarties su tiekėju ne VPĮ nustatyta tvarka, net jei tokia sutartis yra laikina ar sudaryta esant skubai. Esant skubai, perkančioji organizacija gali pirkimą vykdyti skelbiamų arba neskelbiamų derybų būdu, tačiau vis tiek VPĮ numatyta tvarka (Nr. [e3K-3-220-381/2023](#))

2

Pirkimo reikalavimų teisėtumas

Pirkimo dokumentų aiškumas. Pirkimo dokumentų aiškumas yra vertinamas atliekant sisteminį, loginį ir lingvistinį jų vertinimą pagal vidutiniškai atidaus tiekėjo standartą (Nr. [e3K-3-157-381/2023](#))

Vieno gamintojo atitikimas. Techninės specifikacijos reikalavimai gali būti pripažįstami ribojančiais sąžiningą konkurenciją net ir tuo atveju, kai pirkimo sąlygose tiesiogiai nėra nurodytas konkretus perkamų medžiagų gamintojas, bet techninių parametrų visuma lemia tik vieno gamintojo atitikimą. Tokiu atveju pirkimo sąlygose privalo būti įvardinta galimybė siūlyti lygiavertes medžiagas (Nr. [e3K-3-337-916/2023](#))

Reikalavimas susitarti su trečiaisiais asmenimis. Negalima nustatyti tokio techninės specifikacijos reikalavimo, pagal kurį tiekėjas turėtų pareigą gauti prieigą prie trečiojo subjekto sistemos, nes tokiu atveju pasiūlymo tinkamumą vertintų ne tik perkančioji organizacija, o ir trečiasis asmuo pagal pirkimo dokumentuose nenustatytus reikalavimus (Nr. [e3K-3-10-469/2023](#))

Itin specifiniai kvalifikacijos reikalavimai. Itin specifinis kvalifikacijos reikalavimas turėti sutarties vykdymo patirties teikiant konkrečiai su pirkimo objektu susijusias paslaugas, t.y. įdiegiant informacinę sistemą su konkrečiu, itin specifiniu funkcionalumu, yra pernelyg ribojantis konkurenciją ir negali būti pateisinamas siekiu sumažinti klaidų riziką sutarties stadijoje. Priešingu atveju toks argumentas tuomet galėtų būti naudojamas kiekviename pirkime (Nr. [e3K-3-10-469/2023](#))

Klausimo dėl neteisėtumo iškėlimas. Teismo proceso metu tiekėjas gali naujai iškelti pirkimo sąlygų neteisėtumo klausimą tik tuo atveju, jeigu pirkimo dokumentų neteisėtumas paaiškėjo būtent teismo proceso metu (Nr. [e3K-3-50-378/2023](#))

3

Tiekėjas

Vidaus sandorį sudariusio subjekto dalyvavimas kituose viešuosiuose pirkimuose. Vidaus sandorį su savivaldybe sudariusi įmonė gali dalyvauti pirkime bei teikti pirkime numatytas paslaugas kitos savivaldybės teritorijoje. Tokie veiksmai nėra savaime ribojantys konkurenciją (Nr. [e3K-3-312-969/2023](#))

Tiekėjo reorganizacija. Jeigu pasiūlymą pateikęs tiekėjas yra reorganizuojamas atskyrimo būdu, perkančioji organizacija turi kreiptis į tiekėją, siekdama išsiaiškinti: (1) ar atlikti struktūriniai persitvarkymai turi įtakos tiekėjo atitiktčiai kvalifikacijos reikalavimams ir (2) ar dėl atliktų struktūrinių persitvarkymų iš esmės keičiasi pasiūlymo turinys. Tiekėjui gali būti leidžiama pirkimo procedūrų metu pasitelkti po tiekėjo reorganizavimo atskyrimo būdu atsiradusį naują subjektą, jeigu iš esmės nepasikeičia pirminis tiekėjo pasiūlymas taip, kad pirkimo sąlygų neatitinkantis pasiūlymas pakeičiamas į pirkimo sąlygas atitinkantį pasiūlymą (Nr. [e3K-3-317-378/2023](#))

Pranešimas apie tiekėjo reorganizaciją. Kai pasiūlymo pateikimo metu yra prasidėjęs tiekėjo reorganizavimo procesas, tiekėjas privalo šią informaciją atskleisti perkančiajai organizacijai ir pagrįsti, kad pasiūlymas atitiks pirkimo sąlygas po restruktūrizavimo užbaigimo (Nr. [e3K-3-317-378/2023](#))

4

Bendras ūkio subjektų dalyvavimas pirkime

Kelių vienos įmonių grupės įmonių dalyvavimas. Vienos įmonių grupės subjektai gali atskirai dalyvauti tame pačiame pirkime ir tai automatiškai nereiškia, kad buvo sudarytas konkurenciją ribojantis susitarimas VPĮ 46 str. 4 d. 1 p. prasme. Reikia nustatyti, kad buvo sudarytas susitarimas siekiant iškreipti konkurenciją. Perkančioji organizacija turi pareigą imtis aktyvių veiksmų tokiai situacijai iširti (Nr. [e3K-3-56-969/2023](#))

5

Neįprastai maža kaina

Įkainių vertinimas. Perkančioji organizacija neprivalo prašyti tiekėjo pagrįsti atskirus pasiūlytus įkainius, jeigu bendra pasiūlymo kaina neturi neįprastai mažos kainos požymių. Tiekėjo pasiūlytų atskirų įkainių vertinimas neįprastai mažos kainos aspektu yra perkančiosios organizacijos diskrecija (Nr. [e3K-3-50-378/2023](#))

Rizika dėl sutarties vykdymo. Tiekėjai gali prisiimti riziką dėl sutarties vykdymo išlaidų. Aplinkybė, kad vienas tiekėjas savo iniciatyva apžiūrėjo pirkimo objektą ir tuo pagrindu pasiūlė mažesnius atskirų darbų įkainius, nepažeidžia tiekėjų lygiateisiškumo principo. Jeigu sutarties vykdymo metu paaiškėtų, kad tiems darbams reikalingi didesni nei tiekėjo paskaičiuoti kaštai, tiekėjas bet kuriuo atveju turėtų juos atlikti už pasiūlytą įkainį (Nr. [e3K-3-50-378/2023](#))

6

Pirkimo procedūrų nutraukimas

Neteisėta ir konkurenciją ribojanti sąlyga. Perkančioji organizacija gali nutraukti pirkimą dėl nepakankamai aiškiai suformuluotos ir VPĮ principus pažeidžiančios pirkimo sąlygos. Tokiu atveju nutraukimo teisėtumas, be kita ko, yra vertinamas atsižvelgiant į tai, ar – teisingai nustačius pirkimo sąlygą – pirkime galėjo būti didesnė konkurencija ir tiekėjai būtų pateikę kitokius pasiūlymus (Nr. [e3K-3-290-823/2023](#))

7

Pirkimo sutarties nesudarymas

Civilinės atsakomybės taikymas atsisakius sudaryti sutartį. Tiekėjas turi teisę atsisakyti sudaryti sutartį ir automatiškai jam nekyla pareiga atlyginti perkančiosios organizacijos nuostolius. Atitinkamai, perkančioji organizacija negali automatiškai pasinaudoti ir pasiūlymo įvykdymo užtikrinimu. Sprendžiant dėl tiekėjo civilinės atsakomybės, yra vertinamas tiekėjo veiksmų sąžiningumas. Jeigu tiekėjas nesąžiningas, tai gali būti pagrindas atsakomybei kilti. Vien tiekėjo aktyvumas bandant dar iki sutarties sudarymo susiderėti dėl būsimo sutarties pakeitimo negali būti pagrindas laikyti tiekėjo veiksmus sąžiningais, nes tokie veiksmai neatitinka viešųjų pirkimų reguliavimo. Todėl atsisakymas sudaryti pirkimo sutartį remiantis šiomis aplinkybėmis yra nesąžiningas tiekėjo teisių gynimo būdas (Nr. [e3K-3-335-916/2023](#))

8

Pirkimo sutarties pakeitimas

Iniciatyva dėl sutarties keitimo. Abi viešojo pirkimo šalys turi teisę inicijuoti pirkimo sutarties pakeitimą. Jeigu tiekėjas vykdo perkančiosios organizacijos reikalaujamus papildomus darbus nesant susitarimo dėl sutarties pakeitimo, tai veikia savo rizika ir vėliau neturi teisės reikalauti nuostolių ir (ar) atlyginimo už tokius papildomus darbus (Nr. [e3K-3-118-378/2023](#))

Sutarties pakeitimas joje nustatyta tvarka. Konkretūs galimi pirkimo sutarties pakeitimai pirkimo dokumentuose turi būti suformuluoti aiškiai, tiksliai ir nedviprasmiškai, t. y. nurodant ne tik galimybę keisti sutartį, bet ir nustatant aiškiai pakeitimų apimtį, jų pobūdį bei aplinkybes, kurioms esant pakeitimai gali būti atliekami. Kai pakeitimas nėra aiškiai, tiksliai ir nedviprasmiškai nustatytas pirkimo sutartyje, keisti sutartį remiantis VPĮ 89 str. 1 d. 1 p. negalima ir sutartis turi būti keičiama kitais VPĮ nustatytais pagrindais (Nr. [e3K-3-245-916/2023](#), [e3K-3-325-916/2023](#), [e3K-3-349-469/2023](#))

Kainos peržiūra. Šalys turėtų siekti sutartyje nustatyti tokį kainos peržiūros indeksą, kuris labiausiai atitinka statomo objekto rūšį. Jeigu sutartyje nustatyta taikyti statybos sąnaudų elementų kainos pokytį, nurodytą kategorijoje „Visi statiniai“, VPĮ 89 str. 1 d. 1 p. apimtyje šalys negali peržiūrėti kainos pagal kategoriją „Negyvenamieji pastatai“, nepriklausomai nuo to, kad ji ir labiau atitinka statomo objekto rūšį. Tokiu atveju yra reikalingas atskiras sutarties pakeitimas kitais pagrindais iš pradžių pakeičiant sutartyje nustatytą kainos peržiūros mechanizmą (Nr. [e3K-3-325-916/2023](#))

Darbų apimties sumažėjimo vertinimas. Kai pirkimo sutartis numato fiksuotos kainos su peržiūra kainodarą, kainos sumažinimas dėl sumažėjusios darbų apimties, savo esme yra ne pirkimo sutarties keitimas, o pirkimo sutarties vykdymas pirkimo dokumentuose ir sutartyje nurodytomis sąlygomis (Nr. [e3K-3-245-916/2023](#))

VPĮ – specialusis teisės aktas. Pirkimo sutarčių pakeitimui ir jo teisėtumo vertinimui pirmiausia yra taikomas VPĮ 89 str., o kiti teisės aktai taikomi tik tuomet, kai ta teisinių santykių sritis (pvz., procedūriniai pirkimo sutarties keitimo aspektai) yra VPĮ nereguluoti arba VPĮ pateikia nuorodą į kitus teisės aktus (Nr. [e3K-3-325-916/2023](#), [e3K-3-349-469/2023](#))

Kainos peržiūros taisyklių keitimas dėl nenumatytų aplinkybių. VPĮ 89 str. 1 d. 1 p. ir 3 p. nurodyti sutarčių keitimo pagrindai yra atskiri ir savarankiški. Jeigu sutartyje numatytos kainos peržiūros taisyklės nesubalansuoja pirkimo sutarties šalių ekonominės pusiausvyros, tai tiekėjas gali kreiptis dėl neatliktų darbų kainos padidinimo VPĮ 89 str. 1 d. 3 p. pagrindu (Nr. [e3K-3-349-469/2023](#))

9

Nuostolių atlyginimas

Nuostoliai dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Perkančioji organizacija turi teisę reikalauti tiekėjo atlyginti nuostolius, patirtus dėl tiekėjo iniciatyva pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Nuostoliais pripažįstamas ir perkančiosios organizacijos prarastas valstybės finansavimas. To nepanaikina aplinkybė, kad tiekėjas laikėsi socialiai atsakingo elgesio standarto (Nr. [e3K-3-68-378/2023](#))

Dėl kelių tiekėjų kryptingų veiksmų patirti nuostoliai. Kai keli tiekėjai tos pačios perkančiosios organizacijos pirkimuose bendrais, kryptingais ir suderintais veiksmais inicijuoja bylas ir prašo taikyti laikinas apsaugos priemones, perkančioji organizacija gali reikalauti atlyginti jos dėl to patirtus nuostolius. Tokiu atveju tiekėjams gali būti taikoma solidari atsakomybė (Nr. [e3K-3-262-684/2023](#))

10

Juodieji sąrašai

Jungtinių veiklos partnerių įtraukimas. Į Nepatikimų tiekėjų sąrašą negalima automatiškai įtraukti visų jungtinės veiklos partnerių, su kuriais sutartis nutraukta dėl jų kaltės. Turi būti sudaroma galimybė kiekvienam iš partnerių pateikti duomenis, patvirtinančius, kad jo elgesys nelėmė sutarties nutraukimą lėmusio esminio sutarties pažeidimo (Nr. [e3K-3-180-469/2023](#))

11

Išankstinė ginčo sprendimo stadija

Kelios pretenzijos ir teisminis procesas dėl jų. Pagal bendrą taisyklę pretenzijoje ir ieškinyje turi būti skundžiami tie patys perkančiosios organizacijos sprendimai. Tačiau, jeigu tiekėjas atsakymą į naują pretenziją gauna teismo nagrinėjimo metu, joje nagrinėti klausimai gali būti nagrinėjami byloje nepatikslinus ieškinio tuo atveju, kai naujoje pretenzijoje keliama klausimai bent jau kokia nors apimtimi buvo keliami byloje (Nr. [e3K-3-30-969/2023](#))

12

Teismo diskrecija viešųjų pirkimų bylose

Aktyvaus teismo veikimo sąlygos. Teismas turi veikti aktyviai ir *ex officio* išeiti už bylos ribų tik esant akivaizdžiai būtinybei – siekiant pašalinti VPĮ pažeidimą ar apginti viešąjį interesą (Nr. [e3K-3-220-381/2023](#))

Pirkimo sąlygų neteisėtumo vertinimas. Teismas turi pareigą *ex officio* vertinti pirkimo sąlygų neteisėtumą tik tada, kai pirkimo sąlygos yra akivaizdžiai neteisėtos (Nr. [e3K-3-50-378/2023](#))

Atitiktis nacionalinio saugumo reikalavimams. Teismas turi pagrindą *ex officio* vertinti tiekėjo pasiūlymo atitiktį nacionalinio saugumo reikalavimams, kai kyla pagrįstos abejonės dėl tiekėjo atitikties nacionaliniam saugumui. Abejonės nebūtinai turi būti akivaizdžios (Nr. [e3K-3-30-969/2023](#))